

תוכן עניינים

1.	מבוא	3
2.	רקע תיאורטי	7
2.1	ייצוג של גן העדן האבוד	7
2.2	זהות פלסטינית כפרית עירונית	8
2.3	זהות מגדרית פלסטינית	9
3.	חמקמקותם של מרחבים בטוחים: ניתוח הסרט 'לא פה לא שם'	11
3.1	תקציר הסרט	11
3.2	ניתוח הסצנות	12
4.	הכפר כחלק בלתי נפרד מהעבר: ניתוח הסרט 'פורידים – גן עדן אבוד'	19
4.1	תקציר הסרט	19
4.2	ניתוח הסצנות	20
5.	סיכום	28
6.	ביבליוגרפיה	30
6.1	מקורות עבריים	30
6.2	מקורות לועזיים	31
6.3	מקורות לא אקדמיים	31
6.4	פילמוגרפיה	32

1. מבוא

עבודת מחקר זו תדון בייצוגים של כפר לעומת ייצוגים של עיר, באמצעות הסרטים **לא פה לא שם**, בבימויה של מייסלון חמוד, ו-**פארדיס גן עדן האבוד**, של אבתיסאם מראענה. עבודת מחקר זו תתמקד בניחוחם של שני סרטים השונים זה מזה במאפייניהם, בזמן יצירתם, והמסרים אותם הם מבקשים להעביר. עם זאת, בבחינה של מספר מובחן של ייצוגים המוצגים בשני סרטים אלו, ניתן ללמוד רבות על החוויה הקולקטיבית והאינדיבידואלית של המציאות הפלסטינית.

מטרת עבודה זו להציג, לנתח ולדון במספר מצומצם של ייצוגיים. הראשון, מושג "הכפר" במציאות ובתרבות הפלסטינית. ההפרדה המוצגת בסרטים נבחרים בין כפר לעיר, בין האורבני לכפרי, בין אז לעכשיו, ובעיקר, במעבר בין העיר והכפר, והאופן שבו מעבר זה הפך לחלק אינטגרלי מהחוויה והמציאות הפלסטינית. ההפרדה לשניים שונים זו אינה רק מיוצגת בחייהם וביום של הדמויות, אלא היא גם מייצגת זהות כפולה, או נכון יותר לומר, היברידי, במיוחד בקרב הפלסטיניים ערביי ישראל. אלו, באמצעות סיפורים, מיתוסים וקנאה דתית ותרבותית גיבשו את זהותם. אשר זו סותרת את הזהות העירונית, הפתוחה והמודרנית המוצעת מחוץ לכפר (שנהב, 2007).

עבור הערבים הישראלים הנטמעים בתרבות הישראלית נאלצים לעמוד בפני בחירה אז להיום, עיר לכפר. זו מהווה גם בחירה מגדרית שכן ערכי הכפר קובעים תלות וכנעה לגבר, תוך שמירה על חוקים נוקשים של צניעות ותפקיד מגדרי ומחמיר בבית הכפרי (Khader, 2008). בבחירת של הסרטים נשענתי על הרצון של ניתוח ייצוג פלסטיני של ערכי הכפר כאשר הכפר הנו בעל נוכחות וקיימות גדולה לעומת המצב בו הכפר נוכח בהיעדרותו ובהפרדתו הבולטת בייצוג העיר. כזה בדיוק המצב ב-**לא פה לא שם**, שבו הכפר נוכח בהיעדרו, לעומת הסרט **פארדיס גן עדן האבוד**, שהכפר הוא חזות הכול, ובו מתרחש המאבק לזהות וחופש בחירה.

הסרט הראשון **לא פה ולא שם** (מייסלון מוד, 2016), הנו סרט קולנוע במימון ישראלי וצרפתי. הסרט מתמקד בחייהן של שלוש נשים המתגוררות ביפו. שתי שותפות לדירה, לילא חיה חיים עצמאיים ונטולי תלות בגבריים, עורכת דין ילידת נצרת. סלמא, ברמנית ותקליטנית לסבית ילידת תרשיחא החיה לכאורה חיים עירוניים נורמטיביים. והשלישית המצטרפת לדירה מהכפר אום אל פאחם הינה נור שמראה ולבושה נושאים ומסמלים ערכיים כפריים, אלו יושפעו במהירות מהמציאות האורבנית בה היא חיה וחווה את שותפותיה ועיר.

מייסלון חמוד, נולדה בבודפשט בשנת 1982, למשפחה פלסטינית אשר מקורותיה בדיר-חנה, אשר היגרה להונגריה לצורך לימודי הרפואה של האב. עם סיום לימודיו, המשפחה חזרה לישראל, והתגוררה זמן מה בשכונת עוני בבאר שבע. חמוד מתארת מציאות שבה היא מתמודדת עם המשבר הזהותי כבר מגיל צעיר, שהביא את הוריה לשלוח אותה בתחילה ללמוד בתל-שבע, ולבסוף גם לעבור חזרה לדיר-חנא, ואז לעלבון. בעוד שחמוד חשה כ-עוף מוזר, מאורעות אוקטובר והאינתיפאדה השנייה השפיעו רבות על זהותה הפלסטינית (ברק, 2015). לאחר מכן השלימה תואר

רקע תיאורטי

הקולנוע הפלסטיני מהווה אבן דרך במחקר הישראלי, בהבנת המציאות היום יומית של העם הפלסטיני, ושל היחיד המתמודד וחווה את הסכסוך הפלסטיני באופן יומי. (בראשית, 2007). הקולנוע הפלסטיני נחשב ככזה, מכיוון שבאופן היסטורי, הנרטיב וסיפורו מושתקים ואינם מקבלים את מקומם, בוודאי לא במציאות ובתרבות הישראלית. הקולנוע מאפשר הצצה לעולמם של כפרים ומשפחות שהושפעו קשות מהכיבוש ואירועי הנכבה, ומאפשר גיבושם של סיפורים, המספרים במידה רבה את סיפור של התקופה, תוך יצירת עולם של ייצוגים הניתן לניתוח והבנה.

2.1 ייצוגו של גן העדן האבוד

"גן העדן האבוד", הינו במקור אפוס בן עשרה ספרים שכתב ג'ון המילטון במאה ה-17, העוסק בעיקרו בסיפור המקראי על אדם וחווה וגירושם מגן עדן. החל משנות ה-60 וה-70, רעיון זה הפך לתיאור תחושת האובדן. האובדן מתייחס לאירועי הנכבה, מתוך תפיסה נוסטלגית קולקטיבית, המתארת מולדת כמושג שליו, מסורתי, תרבותי שנותץ בעקבות האירועים (גנאם, 2009). במאמר של בראשית (2007), מתאר כיצד הכפר למעשה הפך לסמל חי לאותה ערגה. וניסיונו לשמר ואף להמציא מחדש נרטיב שכזה לעם הפלסטיני. מצד אחד, שימור של מאפיינים כפריים שהפכו לחלק מהזהות הלאומית הקולקטיבית. ומצד שני, תחושת אובדן האדמה ותחושת הפליטות. בין אם של פלסטינים שגורשו מביתם או כאלו שעזבו למדינות שכנות. הכפר ומאפייניו עומדים למעשה מבוססים ומאפשרים לעם הפלסטיני להתרפק על העבר ולהתרחק מהעתיד.

התבוננות על ייצוג הכפר לפי גישה זו, מייצרת חלוקה לשניים. ומבארת את העמדה של העירוניות הישראלית מול הכפריות הפלסטינית. זו מסבירה מדוע ואיך מנסים החברה הפלסטינית, ברמה החברתית והלאומית, לשמר ולשמור את הכפר על מאפייניו, למרות ששמירה זו על הכפר למעשה בולמת את התקדמותו והסתכלותו על העתיד (ח'אמיסי, 2012). הכפר, עבור העם הפלסטיני, עת תקומתה של ישראל, נחקק בהרס ואבדן הנוף, שהכפר נמצא במרכזו. בתור יהודיים, הרס זה אינו מוכר לנו, ולכן ישנה חשיבות להכרתו באמצעות טקסטים תרבותיים (בן-ארצי ופורמן, 1999). העיר, לעומת זאת, מקיימת מאפיינים המטשטשים את התרבות המקומית, בכדי שתאפשר תרבות מסחר, קדמה וערכים ליברליים. המציאות העירונית, עבור התושב הפלסטיני-ישראלי, מהווה זירה בה תהליכים חופפים וסותרים של ישראלזציה ופלסטיניזציה המתרחשים יחדיו למרות ניגודם, ובתוך המרחב העירוני, בניגוד לכפרי, מייצרת ניגוד בזהות של הפלסטיני או הערבי ישראלי שמקשה עליו לפתור. אך הוא נמשך אליה וזו בניגוד לזיכרון הקולקטיבי המושרש בקרב העם הפלסטיני (מונטרסקו, 2010). בדומה אליו, אך בראייה שונה, תופסים אגבריה אימן, ו-מוצטפא מוהנד (2010) את התהליך שעוברים שני העמים, אשר מבדלים זה את השני, בהתאם לתפיסות פוליטיות שגויות, בעוד שלדעתם, חייבת הזהות הפלסטינית להפוך להיות יותר 'ישראלית', ואילו זו הישראלית, חייבת